

Verhaal van Nationaal Park Schiermonnikoog

Werkdocument: samen verder met visie en ambitie

Inhoud

Wij	3
Dit verhaal	4
De toekomst	6
Het recente verleden.....	9
De komende 10 jaar	10
Kijken door verschillende brillen	10
Vraagstukken voor de nabije toekomst	11
Natuurbeheer: laveren tussen loslaten en tuinieren	11
Cultuurhistorisch erfgoed.....	14
Natuurlijke hulpbronnen: grenzen aan zelfvoorziening?	14
Veiligheid, bereikbaarheid en kustontwikkeling: welke grens stellen we aan dynamiek?	15
Recreatie en toerisme: mensen geleiden in het beleven van het eiland.....	16
Landbouw: samenwerken aan natuur, voedsel en beleving.....	17
Onderzoek	17
Uitvoeringsagenda 2024-2030	18
Onze samenwerking	19
Nawoord van de penvoerder	20
BIJLAGEN	21

Concept versie 1.2, zonder uitvoeringskalender en bijlagen, 25 mei 2023.

Opsteller: Chris Braat.

Opdrachtgever J. de Vries namens Overlegorgaan Nationaal Park Schiermonnikoog

In eindversie illustreren met werk van eilander kunstenaars

Wij

Wij zijn een losse groep van duizenden mensen. Wij zijn de mensen die Schiermonnikoog ervaren als misschien wel de meest bijzondere plek op aarde.

Velen van ons wonen op het eiland. Sommigen van ons zijn er geboren en getogen, één of al meerdere generaties. Anderen van ons hebben zich later via omzwervingen op het eiland gevestigd. Velen van ons verdienen er ons brood met een baan of een eigen onderneming. Anderen genieten van hun pensioen. Of zitten nog op school.

Velen van ons hebben vanuit ons beroep met het eiland te maken. We brengen er regelmatig zaken heen met de veerboot, of we werken er, bijvoorbeeld in een winkel, in de horeca of in de aannemerij. Anderen zijn betrokken bij het eiland als ambtenaar, onderzoeker, adviseur. Of als vrijwilliger.

Velen van ons wonen elders, maar we komen elk jaar wel naar het eiland. We hebben er een vakantiehuis. Of we huren er eentje. Of we staan op de mooiste camping van Nederland. Of we meren aan in de jachthaven. Velen van ons komen al sinds onze jonge jaren op het eiland, en nu nog steeds. Voor anderen onder ons is Schiermonnikoog een relatief nieuwe ontdekking.

We zijn allemaal mensen. We verschillen net zo veel van elkaar als andere mensen van elkaar verschillen. Sommigen van ons lopen met veel plezier helemaal naar de Balg, op zoek naar barnsteen en noordkromp. Anderen zijn tevreden met rondje met de hond en een terras in de zon. We verschillen van mening. Over welke kant het op moet met het eiland kunnen sommigen van ons duidelijke meningen naar voren brengen. Meningen die botsen met duidelijke meningen van anderen. Velen van ons kennen elkaar trouwens niet eens. Ja, van een terloopse ontmoeting in de winkel misschien. Dat heb je al gauw op een eiland met één dorp.

Niets bijzonders dus. Los zand.

En toch horen we ergens bij elkaar. Over één ding zijn we het eens. Wij vinden Schiermonnikoog misschien wel de meest bijzondere plek op aarde. Die plek koesteren we, ieder op onze eigen manier. Dat herkennen we in elkaar, als we elkaar in de verte op het strand zien lopen, of als we op de boot zitten. Niemand van ons kan precies omschrijven wat Schiermonnikoog tot de meest bijzondere plek op aarde maakt. We weten het allemaal, maar we kunnen het net niet helemaal vatten. Misschien is dat het wel dat we zo koesteren en wat niet verloren mag gaan. Daar voelen we ons samen verantwoordelijk voor.

Dit verhaal

Wat is dit voor verhaal?

Onder de paraplu van het Nationaal Park werken eilanders, overheden en terreinbeheerders samen aan de toekomst van Schiermonnikoog. Dit verhaal schetst een beeld van die gezamenlijke toekomst. Het is in de eerste plaats een verhaal over wat ons inspireert, wat ons verbindt, wat ons dierbaar is en waar we met elkaar heen willen. Vaktermen en beleidsaanduidingen zijn achterwege gelaten, zodat het verhaal voor iedereen te volgen is.

Eerder was voor het Nationaal Park sprake van een Beheer- en Inrichtingsplan, vervolgens van een (Beheer- en) Ambitieplan. We hebben nu gekozen voor de aanduiding 'Verhaal'.

Dit verhaal is geen plan dat ons via een uitgezette route van de huidige naar 'de gewenste' situatie loodst. We hebben een gezamenlijk wensbeeld en we ontwikkelen de route gaandeweg met elkaar.

Dit verhaal is geen bindend plan in juridische zin. Alle partners in het Nationaal Park hebben en houden hun eigen verantwoordelijkheid en zeggenschap over bijvoorbeeld hun deel van het beheer. De partners hebben daarvoor hun eigen vastgestelde beleidsdocumenten en ze leggen verantwoording aan hun eigen achterban en bestuurders. Wel voelen alle partners zich verbonden met dit verhaal en nemen zij de verantwoordelijkheid voor hun aandeel. Het laatste hoofdstuk gaat verder in op de samenwerking.

Geen strak plan voor inrichting en beheer dus. Wel ambitie? In één van de ingevulde enquêtes op Schitterend Schiermonnikoog werd Jan Fisher geciteerd, die ooit gezegd zou hebben: "ambitie is een gebrek aan zelfbeheersing". Dit verhaal gaat over de toekomst, en over wat we koesteren: de ziel van het eiland. Daarvoor moeten we soms iets doen, ook omdat de wereld verandert, maar we moeten ook dingen laten. Inderdaad: zelfbeheersing. Zelfbeheersing met de ambitie om het schitterende Schiermonnikoog voor het nageslacht te behouden.

Hoe is dit verhaal tot stand gekomen?

Mensen zijn op allerlei manieren uitgenodigd om deel te nemen. In het Overlegorgaan en in de werkgroep Beheer en Communicatie van het Nationaal Park zijn overheden, terreinbeheerders en eilanders vertegenwoordigd. Deze twee overlegstructuren zijn nauw betrokken bij het maken van dit verhaal. Daarnaast zijn gesprekken gevoerd met diverse overheden en organisaties op Schiermonnikoog (februari 2023). Er zijn gesprekken geweest 'aan de keukentafel' voor een ieder die op de open uitnodiging is ingegaan (maart 2023). Er is in maart 2023 een enquête geplaatst op het digitale platform Schitterend Schiermonnikoog die door 257 mensen (waarvan 62 eilandbewoners) is ingevuld. In april 2023 zijn verdiepende gesprekken in de buitenlucht op het eiland gevoerd over vier thema's:

- Vrij toegankelijke natuur en recreatiedruk (bij Westerplas en Het Rif)
- Kustdynamiek (bij de stuifdijk en het strand tussen paal 5 en 7)
- Natuurbeheer in duin en kwelder: maaien en begrazen (bij Groenglop en kwelder Kobbeduinen)
- Zoet water vasthouden (aan de rand van de duinen en in de Banckspolder)

Ook voor deze gesprekken ging een open uitnodiging uit om mee te doen. Per thema namen 15 tot 20 mensen deel aan het gesprek: eilandbewoners, externe deskundigen en vertegenwoordigers van partners in het Overlegorgaan Nationaal Park

Uit al deze interacties komt een waaier aan wensen en ideeën naar voren die niet allemaal met elkaar stroken. We maken in dit verhaal keuzes op hoofdlijnen voor de toekomst. We hebben

rekening te houden met veranderingen in de natuur en met beleidskaders van EU, Rijk en Provincie, zoals de doelstellingen voor Natura 2000. We zorgen er voor dat dit verhaal en de op te stellen Omgevingsvisie van de Gemeente Schiermonnikoog inhoudelijk op dezelfde lijn zitten. In deze conceptversie van het verhaal zijn de keuzes nog niet gemaakt. We schetsen hier na een toekomstbeeld de opgaven en hoe mensen over die opgaven denken. De volgende stap is dat het Overlegorgaan de belangrijkste knopen doorhakt, zodat de partners in het Nationaal park met hun onderdelen verder kunnen.

Over welk gebied gaat dit verhaal?

Dit verhaal gaat over een groter gebied dan alleen het Nationaal Park Schiermonnikoog zoals dat bij de formele aanwijzing (1989) op de kaart is gezet. Ontwikkelingen trekken zich niets aan van een lijn op de kaart. Dit verhaal gaat over het hele eiland Schiermonnikoog en over een flink stuk wad en water om het eiland heen. Want ook de grens tussen land en water is op Schiermonnikoog geen harde lijn. Als het gaat over de te nemen stappen en maatregelen beperken we ons wél tot het Nationaal Park zoals dat begrensd is op de kaart.

Over welke periode gaat dit verhaal?

Eerdere Beheer en Inrichtingsplannen voor Nationaal Park Schiermonnikoog (uit 1989, 1999 en 2011) hadden een looptijd van circa 10 jaar. De nadruk in die plannen lag op (het beheer van) de natuur binnen de grenzen van het Nationaal Park. In dit verhaal kijken we verder: over de grenzen van het Nationaal Park en naar meer onderwerpen dan natuur alleen. We proberen in eerste instantie ook verder in de toekomst te kijken. We willen bijvoorbeeld in kunnen spelen op te verwachten veranderingen in de zeespiegel en het klimaat. Zo willen we er voor zorgen dat maatregelen die we nu nemen straks niet tegen ons werken. Voor een schets van een toekomstbeeld richten we ons op ongeveer 2050. Van daaruit redeneren we terug naar de maatregelen in de komende 10 jaar.

De toekomst

Behoud en verandering

Als we ons een beeld vormen van de toekomst zijn we geneigd om te denken vanuit het heden: dat kennen we, de toekomst niet. Zo beschouwd lijkt de toekomst van hier uit gezien vanzelf op het nu. Voor Schiermonnikoog is dat wat veel mensen willen: het eiland ongeveer houden zoals het is, want we houden van het eiland zoals we dat kennen. Maar de wereld verandert, en Schiermonnikoog ook. We hebben overal en dus ook op Schiermonnikoog te maken met:

- Een stijgende zeespiegel
- Een veranderend klimaat met ook een ander neerslagpatroon
- Biodiversiteit die onder druk staat, soorten die verdwijnen
- Steeds meer mensen, in het geval van Schiermonnikoog: bezoekers
- Een transitie van fossiele naar hernieuwbare energie
- Een transitie in voedselvoorziening
- ...

De essentie van Schiermonnikoog

Wat betekenen zulke wereldwijde ontwikkelingen voor het eiland? Hoe kunnen we er mee omgaan en tegelijk voor de toekomst de essentie van Schiermonnikoog behouden? Om die vraag te beantwoorden zouden we eerst de essentie van eiland moeten benoemen.

De natuur heeft geen plan voor de toekomst. De toekomst komt vanzelf als het zo ver is. De natuur is vanzelf essentie. Water, zand, slib, lucht en de planten en dieren vormen een samenspel volgens ongeschreven regels. Wij mensen zijn daar deel van. Op veel plaatsen is de rol van mensen tegenwoordig overheersend, ook in gebieden met het etiket 'Nationaal Park'. Met maatregelen sturen we op natuurdoelen door de passende omstandigheden te scheppen. Of de gewenste planten en dieren er komen en blijven hebben we niet in de hand. Tenzij we tuinieren.

Als je mensen vraagt wat voor hen Schiermonnikoog kenmerkt, komen woorden naar voren als de vrije horizon, de weidsheid, de stilte en de duisternis. Een gevoel van vrijheid. 'Echte natuur'. Ervaringen en kwaliteiten die elders in ons land steeds minder te vinden zijn, en op Schiermonnikoog wel. Dat willen we zo houden.

De ervaring gaat verder dan alleen het ontbreken van menselijk geluid, licht en bouwwerken. Wat Schiermonnikoog (en de Wadden) zo bijzonder maakt in ons deel van de wereld is dat het een landschap is dat zichzelf vormt en ontwikkelt. Op Schiermonnikoog kun je ervaren dat je als mens onderdeel bent van een groter geheel. Het ritme van de getijden, van water en sediment, van seizoenen en van dag en nacht is leidend. Je ervaart in alles de ademhaling van de wereld. In het proces van het schrijven van dit verhaal kwam uit een van de gesprekken de volgende tekst naar voren:

"Dit eiland nodigt uit om in een diepere dimensie af te dalen, naar een gebied waar onze ziel en ons wezen thuis zijn, waar we ontroerd worden door haar schoonheid, stil worden, religieus worden in de oorspronkelijke betekenis van re-ligare, herverbinden met de andere, de natuur, het grote mysterie dat geen God behoeft"¹.

¹ Els Janssens (Libbrichtgenootschap) bij opening van de expositie van eilander schilderes Stella van Acker op 6 augustus 2022.

Zeker in de afgelegen delen van het eiland is deze natuurervaring te vinden voor wie met een open geest op pad gaat, en dat zijn velen. Tegelijk is Schiermonnikoog een eiland waar mensen leven, al eeuwen. De mensen en de eilander cultuur horen bij Schiermonnikoog. Die cultuur ervaar je in het dorp en in de duinen en de polder rond het dorp. Denk aan de eendenkooi, oude grenspalen, de oude dijk bij de Westerplas. Ook kun je zien hoe mensen vroeger en nu in hun voedsel en levensonderhoud voorzien. Van verlaten aardappelveldjes in de duinen en voormalige zuivelfabriek in het dorp tot de hedendaagse boerderijen, de Tuin bij de Branding en de winkel met eilander kazen. Ook de sporen van de Tweede Wereldoorlog zijn deel van de wordingsgeschiedenis van Schiermonnikoog geworden.

Het is wezenlijk dat eilanders zich kunnen blijven verbinden aan het eiland. Werk en woning zijn daarbij eerste vereisten. Woningen zijn schaars. Werk heeft in veel gevallen te maken met recreatie en toerisme, die een groot deel van de eilander economie vormen. Bezoekers zijn welkom op het eiland, mensen worden gastvrij ontvangen en op weg geholpen om het eiland te ontdekken. Zo blijft Schiermonnikoog een levendige samenleving en wordt het geen openluchtmuseum. Tegelijk vraagt een groeiende stroom van bezoekers om goede geleiding om te voorkomen dat mensen elkaar in de weg lopen of de natuur schaden.

Kortom: een levendige, vrije natuur en een levendige, vrije samenleving op een eiland in een veranderende wereld. Hoe zou dat er uit kunnen zien in 2050?

Een visioen van Schiermonnikoog in 2050

(Dit is een eerste schets, die we kunnen aanvullen en inkleuren met de mensen van de werkgroep Beheer en Communicatie)

Schiermonnikoog is nog steeds het eiland van ruimte, stilte, duisternis en vrije natuur. Het samenspel van de weidse zee en het strand, met altijd overal vogels, is Schiermonnikoog ten voeten uit. Het strand is steeds in verandering. Soms groeit het strand aan als een zandplaat versmelt met het eiland. Dan ontstaan tijdelijk jonge duinen en duinvalleien. Even verderop, of jaren later, komt een geul dichterbij en wordt het strand weer smaller. De kleine bouwwerken ten behoeve van de recreatie, die er alleen in de zomer staan, kunnen verplaatst worden als de kustontwikkeling dat nodig maakt. Ook de recreatie beweegt mee met de natuur. Mensen kunnen zich vrij over het eiland bewegen, maar soms zijn delen van het strand en de kwelder tijdelijk afgesloten om vogels hun broodnodige rust te geven.

De duinen zijn open en stuivend aan de zeekant, meer bebost en besloten richting het dorp. Door de verminderde stikstofneerslag in combinatie met een uitgekiend beheer is de verruiging verminderd. Op veel plekken zie je open zand en lage begroeiing waar konijnen zich thuis voelen. Tapuiten en bergeenden broeden in verlaten konijnenholen die volop te vinden zijn. In de winter staan de duinvalleien onder water. In lente en zomer floreren daar bijzondere planten en vlinders. Kiekendieven wiegen in de lucht. In de duinen ligt rondom het dorp de waterkering, stevig genoeg om het dorp en omgeving droog te houden, niet anders dan de andere duinen voor wie het niet weet.

Naar het oosten toe opent zich het landschap steeds meer. Het onderscheid tussen zee, strand, duin en kwelder vervaagt. Voorbij paal 7 stuift door brede openingen in de stuifdijk zand naar binnen. De kwelder die er achter ligt ziet er afwisselender uit dan in de jaren '20. Er ontstaan nieuwe duintjes en de begroeiing kent meer variatie. 's Zomers lopen hier de eilander koeien op de kwelder. Helemaal aan de oostkant is door verandering in de ligging van de getijdengeul misschien wel een nieuw eiland ontstaan, De Balg. Of niet, we zullen zien.

De overgang tussen de Banckspolder en de duinen en kwelders is geleidelijk en aantrekkelijk voor planten, dieren en natuurliefhebbers. Aan de noordkant van de polder is de overgang zo ingericht dat kuikens in de natuurgebieden kunnen opgroeien. Het beheer van de kwelders nabij de polder is zodanig dat er grazige delen in de kwelder zijn waar onder andere ganzen voedsel kunnen vinden.

De Banckspolder is een thuis voor weidevogels, broedend in het kruiden- en bloemrijke grasland. Slootkanten en andere landschapselementen herbergen een uitbundige biodiversiteit in een rijk voedselweb. Dankzij toepassing van organische reststromen van het eiland zelf is er een rijk bodemleven in de polder. De strokenteelt en het kruidenrijk grasland zorgen voor rijke biodiversiteit, zowel in de bodem als ook bovengronds. Deze gezonde bodem levert jaar na jaar een goed product op. De melkveehouders laten hiermee zien dat natuur en landbouw samengaan op Schiermonnikoog.

Ten zuiden van Schiermonnikoog is het wad ongelofelijk rijk aan leven. Gaande van de getijdegeulen naar de eilandkust is er een overgang van ondergedoken schelpenbanken en zeegras naar droogvallende mossel- en oesterbanken, zeegrasvelden, kleine eilanden (die rust- en broedgelegenheid voor vogels bieden) en een kwelder aan de voet van de dijk. Stortstenen zijn niet meer nodig en de dijk is rijk aan bloemen en insecten.

Hier ook een toekomstbeeld van dorp, Badweg en activiteitenstrand opnemen? Iets over bereikbaarheid en energieopwekking?

Schiermonnikoog staat bekend als een innovatief eiland waar al vroeg keuzes zijn gemaakt om energie, drinkwatergebruik, voedselvoorziening zo veel mogelijk dichtbij en verantwoord te doen, zonder dat het landschap van het eiland ingrijpend veranderde. De vele mensen die het eiland bezoeken weten dat ze te gast zijn op een bijzondere plek die op zichzelf, zonder franje, een attractie is waar veel te beleven is voor wie er oog voor heeft.

Het recente verleden.

In het Beheer- en Inrichtingsplan Nationaal Park Schiermonnikoog 2011-2022 is een belangrijke strategische keuze gemaakt: natuurlijke ontwikkeling is het uitgangspunt, ingrijpen alleen waar dat nodig is uit oogpunt van veiligheid, maatschappelijke functies of natuurdoelen. Belangrijke speerpunten in dit plan waren:

- Zo veel als mogelijk herstellen van de natuurlijke waterhuishouding, vasthouden van water
- Tegengaan van de verruiging en verbossing van de duinen door plaatselijk maaien, plaggen en kappen en door introductie van een vorm van 'natuurlijke' begrazing
- Vergroten van de natuurlijke dynamiek door stimuleren van verstuiving en mogelijk herstel van een 'wash-over complex'.

Met deze punten zijn de partners in het Nationaal Park aan de slag gegaan en er is veel van uitgevoerd. Bijlage 2 geeft een samenvatting van de evaluatie die SWECO in 2019 heeft uitgevoerd van de maatregelen uit het BIP 2011-2022.

De vraag is natuurlijk of de maatregelen er toe hebben geleid dat de doelstellingen zijn gehaald. *Om deze vraag te beantwoorden zijn de evaluaties van de N2000 beheerplannen en de Natuurdoelanalyse van de Provincie nodig. Een samenvatting hiervan voegen we toe na overleg met provincie en Rijkswaterstaat.*

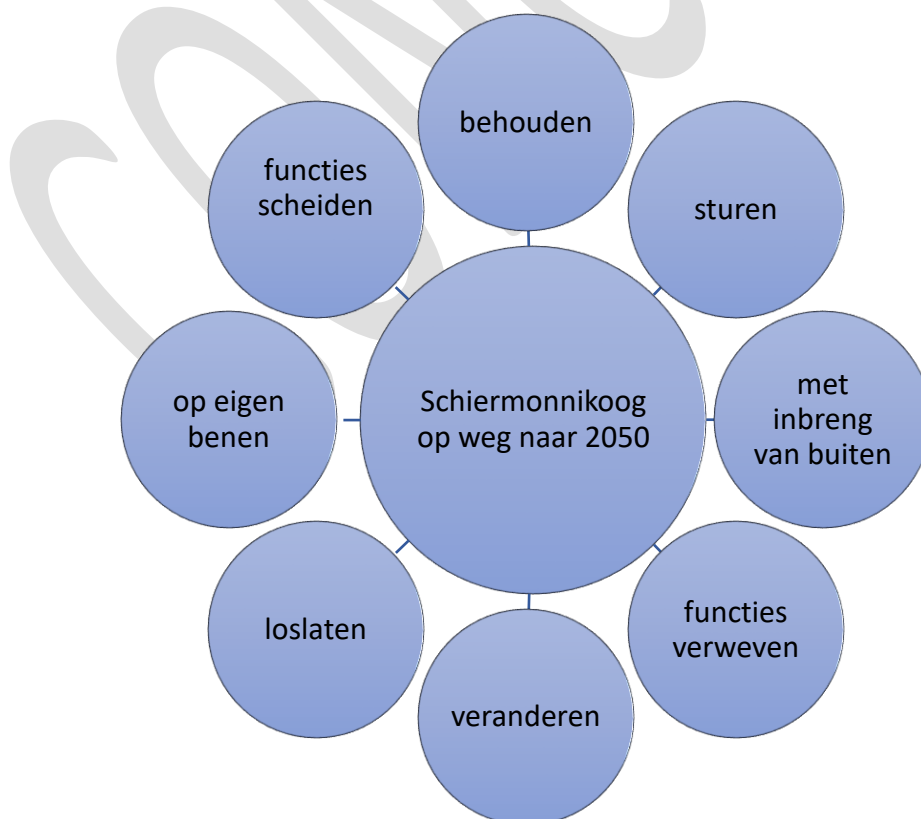
De komende 10 jaar

Kijken door verschillende brillen

De ideeën over wat gewenst is voor Schiermonnikoog verschillen behoorlijk, zo blijkt uit wat we horen van de mensen die hebben deelgenomen aan de enquête en/of gesprekken voorjaar 2023. Op een hoog abstractieniveau vinden we elkaar wel. Discussie ontstaat als we keuzes maken over wat we wel en niet doen op het eiland, en hoe we dingen doen. Onder verschillen van mening over bijvoorbeeld beheermaatregelen liggen verschillende natuurbeelden die mensen (meestal onbewust) hebben. Waar de één vindt dat je de natuur vooral met rust moet laten, daar vind een ander even gepassioneerd dat er (meer) beheer nodig is. Waar de ene persoon een omgevallen boom ziet als waardevol natuurverschijnsel dat bijdraagt aan biodiversiteit, daar ziet een ander diezelfde boom als storende nalatigheid. Het helpt als we met elkaar in gesprek blijven, en als we nieuwsgierig zijn en vragen *waarom* iemand een bepaalde mening heeft. Zo kunnen we leren inzien hoe iemand anders naar het eiland kijkt, hoe anders dan wij zelf.

Niemand heeft het gelijk aan zijn of haar zijde. Maar om tot uitvoering te komen maken we uiteindelijk wel keuzes, bijvoorbeeld over de wijze van beheren. Door een goede uitwisseling van inzichten zijn keuzes hopelijk beter te begrijpen, ook als ze niet overeen komen met onze eigen mening. Bij de uiteindelijke uitvoering van maatregelen blijkt een goede communicatie over het *waarom* en het *hoe* van een ingreep steeds weer belangrijk. Draagvlak voor een maatregel zit soms in de details.

Bij de inhoudelijke thema's in de volgende paragrafen kun je je afvragen in hoeverre we zelf het stuur in handen (willen) hebben. Het gaat niet om zwart-witte keuzes maar om een geleidelijke schaal. Een gradiënt in de sturende invloed. Het is een keuze die we steeds maken, afhankelijk van het onderwerp, en ook afhankelijk van de plek op het eiland. Nabij het dorp en de polder is de sturende invloed van mensen van oudsher groter dan ver weg op de Balg.

Vraagstukken voor de nabije toekomst

Uit alle gesprekken die gevoerd zijn en uit de beleidskeuzes van de partners in het Nationaal Park komen een aantal discussiepunten met regelmaat terug. Dat zijn de onderwerpen waar we voor de toekomst een keuze willen maken. De onderwerpen zijn tijdens de veldbezoeken en interviews besproken met diverse belanghebbenden en ze kwamen allemaal aan de orde in de enquête op Schitterend Schiermonnikoog. Uit deze veelkleurige inbreng volgt per onderwerp een eerste aanbeveling (cursief).

Natuurbeheer: laveren tussen loslaten en tuinieren

De bijzondere waarde van natuur op Schiermonnikoog is de reden dat het eiland eind vorige eeuw tot Nationaal Park werd benoemd. Het eiland en de omringende zee zijn aangewezen als Natura 2000 gebied. De Waddenzee is erkend Werelderfgoed. Het feit dat grote delen van Schiermonnikoog zich spontaan ontwikkelen maakt het eiland uniek in Nederland. De rijkdom aan levensgemeenschappen en soorten is groot. Dat is te danken aan de vele overgangen op het eiland tussen droog en nat, zoet en zout, voedselrijk en voedselarm en ga zo maar door.

Ook op Schiermonnikoog hebben mensen invloed op het ecosysteem. De duinen verruigen en raken steeds meer met bos begroeid. Die veranderingen zijn niet alleen het gevolg van natuurlijke ontwikkeling (successie). Oorzaak voor het dichtgroeien van de duinen is de combinatie van een te hoge stikstofneerslag, het instorten van de konijnpopulatie door ziektes en de verminderde invloed van zoute zeewind. De verruiging en verbossing is een zichzelf versterkend proces. In dicht gegroeide duinen kunnen konijnen niet leven en wordt de wind vanzelf geluwd.

Juist kenmerkende soorten van open duin hebben het moeilijk en verdwijnen van het eiland. Het gaat om soorten die het in heel Europa zwaar te verduren hebben. Planten als rozenkransje en honingorchis en broedvogels als tapuit en blauwe kiekendief zijn daar voorbeelden van. Om de tendens van verdwijnen van karakteristieke duinsoorten te keren, zijn en worden allerlei maatregelen uitgevoerd. Er is bos verwijderd, er is geplagd, er is begrazing met geiten, runderen en paarden en veel duinvalleien worden jaarlijks gemaaid. Zouden we dat niet doen, dan zouden nog meer soorten van open duin verdwijnen. Schiermonnikoog gaat dan steeds meer lijken op andere delen van Nederland. Tegelijk roepen sommige maatregelen vragen en bezwaren op bij mensen. Zijn we niet aan het 'tuinieren'? Kun je wel vrij en veilig de duinen in als er grazers lopen en rasters staan? Concreet gaat de discussie over de volgende punten:

Faunabeheer – verwilderde katten

Predatie door verwilderde katten kan een probleem zijn voor vogels en voor de toch al schaarse konijnen. Na een uitgebreide afweging is begonnen met het vangen van verwilderde katten. Deze inzet zal blijvend inspanning vragen om te vermijden dat er steeds weer nieuwe aanwas van katten komt.

Er lijkt geen fundamentele discussie over het wegvangen van verwilderde katten te zijn, wel moeten de financiering en taakverdeling worden vastgelegd.

Faunabeheer – broedende ganzen

Schiermonnikoog met zijn natte duinvalleien en kwelders is een aantrekkelijk broedgebied voor ganzen als grauwe gans en brandgans. Dit zijn soorten die voorheen alleen als wintergast voorkwamen, maar die de afgelopen twintig jaar in het hele land sterk toenemen als broedvogel. Afgelopen jaren zijn op Schiermonnikoog eieren behandeld om de populatiegroei van deze ganzensoorten te beperken. De voornaamste reden voor dit ingrijpen is het vermijden van

gewasschade in de polder, waar van oktober tot eind mei duizenden ganzen overwinteren.

Is nestbehandeling van grauwe ganzen effectief en hoe willen we omgaan met deze broedvogels in het licht van mogelijke landbouwschade?

Plaggen en bos rooien voor herstel van open stuivend duin

Op diverse plekken in de duinen is de afgelopen jaren bos gekapt en is de bovengrond afgeplagd. Onder andere de Westerduinen bij de Hertenbosvallei, het Kapenglop en de zeereep tussen paal 5 en 7 zijn door die maatregelen opener geworden. Het vervolgbeheer (maaien, begrazen, pluktrek van duindoorn) vraagt aandacht, anders groeien plekken snel weer dicht met struiken. Verstuiving treedt nog steeds maar mondjesmaat op. Bij de beoogde verstuiving in de zeereep lijken nog aanvullende maatregelen nodig, maatregelen die botsen met de huidige regels rond de waterkering. Het kappen van solitaire dennen in de afgelopen jaren stuitte sommige mensen tegen de borst. De ooit aangeplante bossen ontwikkelen zich spontaan in de richting van duinbossen rijk aan soorten en structuur. Er is geen discussie meer over het al dan niet kappen van deze bossen, ze kunnen zich spontaan verder ontwikkelen.

Waar zijn nog aanvullende eenmalige inrichtingsmaatregelen gewenst voor het bereiken van de natuurdoelen? Wat is er nodig voor een goed vervolgbeheer na inrichting?

Begrazing ten behoeve van natuurdoelen

Er is voor gekozen, ook in het licht van de Natura 2000 doelstellingen, om maatregelen te nemen om de duinen opener te maken en te houden. Bos rooien en de bovengrond plaggen zijn eenmalige ingrepen, maar het zijn geen operaties die het ecosysteem herstellen. Naast het terugdringen van de stikstofneerslag kan begrazing bijdragen aan herstel van een gezond (half)open duinlandschap. De afgelopen jaren is er op verschillende manieren invulling aan begrazing gegeven.

- Op een deel van de kwelder scharen de boeren van oudsher 's zomers *jongvee en droge koeien* in. Deze begrazing geeft een gradiënt in begrazingsdruk vanaf de punten waar het drinkwater voor de kudde beschikbaar is. Verderaf gelegen delen van de beweide kwelder verruigen wel. Langer geleden was er een koeherder die in de zomer met een kudde koeien (ook afkomstig van de vaste wal) dagelijks een ronde over de kwelder liep. Op een aantal plekken in de duinen worden tijdelijk *paarden/pony's* van eilanders ingeschaard.
- Van ongeveer 2000 tot 2015 liep er binnen een tweetal rasters een kudde van uiteindelijk meer dan honderd *soayschappen* op het eiland. Deze dieren waren effectief in het tegengaan van de verruiging en het voorkómen van bosopslag na plaggen ('terreurbegrazing'). Deze vorm van begrazing leidde door het vraatgedrag van de schapen echter ook tot het verdwijnen van bloemen en vlinders. Het aantal schapen is om die reden in 2016 sterk verminderd.
- In 2015 is ten oosten van de Prins Bernardweg (het ingerasterde gebied waar eerder de schapen liepen) gestart met begrazing door kleine kudde *sayaguesa runderen en exmoor pony's*. Uit een evaluatie blijkt dat deze begrazing leidt tot meer open zand en kortere begroeiing, passend bij de N2000 doelen. Soorten van riet en ruigte gaan logischerwijze in aantal achteruit. Deze begrazing met runderen en paarden is ingezet als een 'proloog' om ervaring op te doen en ook andere delen van het eiland te begrazen. Het is tot nog toe niet verder gekomen dan deze 'proloog'.
- Sinds 2018 is er een kudde *Hollandse landgeiten* die op wisselende plekken in tijdelijke stroomrasters wordt ingezet om de verruiging tegen te gaan, onder andere op plekken waar

geplagd is. Deze begrazing vraagt intensieve begeleiding van de beheerder.

- *Konijnen* zijn tegenwoordig schaars in de duinen van Schiermonnikoog. Onderzoek in o.a. Meyendel heeft de belangrijke rol van konijnen in het open houden van de droge duinen aangetoond. Er is op Schiermonnikoog voorbereidend onderzoek gedaan naar mogelijkheden voor het bijplaatsen van konijnen, maar het is nog niet tot uitvoering gekomen. Het risico dat konijnen door ziektes het niet redden is reëel.

Begrazing is een onderwerp waar op Schiermonnikoog (maar ook elders) veel verschillende meningen over bestaan en waarbij de emoties soms oplopen. Belangrijke uitgangspunten bij gesprek over het al dan niet toepassen van begrazing (en de keuze voor waar en hoe) zijn:

- Begrazing dient een gunstige rol te spelen in het *natuurbeheer*, af te meten aan het bereiken van de doelen die vanuit Natura 2000 gesteld zijn. Het is geen doel op zichzelf.
- Begrazing moet te combineren zijn met de *toegankelijkheid* voor publiek.

Discussiepunten zijn:

- *Rasters* om grazers in een bepaald gebied te houden. Sommige mensen ervaren rasters als een belemmering van de toegankelijkheid en als landschappelijk storend. Hoe kunnen we hier aan tegemoet komen?
- *Gevoel van veiligheid*. Sommige mensen beschouwen grote grazers als 'gevaarlijk', zeker als dieren er anders uitzien dan het vee dat mensen kennen. Voorlichting kan dit ten dele oplossen, maar angst laat zich niet altijd door feiten temmen. Anderzijds zijn er mensen die zich weinig aan toegangsregels gelegen laten liggen en dieren te dicht benaderen en verstoren, met de risico's van dien. Overigens zijn er op Schiermonnikoog geen incidenten tussen grazers en publiek geweest.
- *Samenwerking met de boeren*. Boeren op Schiermonnikoog hebben aangegeven graag een rol te vervullen bij de begrazing van het natuurgebied. Daar is ook onder de eilanders en eilandgasten draagvlak voor. Er is nog geen duidelijkheid onder welke voorwaarden boeren en begrazing door hun vee kunnen bijdragen aan de natuurdoelen. Wel is duidelijk dat in het Nationaal Park de natuurdoelen voorop staan.
- *Beheer en zelfredzaamheid*. De ene vorm van begrazing vraagt veel meer beheer en rasters dan de andere. Wat is passend op Schiermonnikoog? Konijnen zijn daar bij een aparte categorie, omdat dit (anders dan koeien, schapen, geiten, paarden) wilde dieren zonder eigenaar zijn.

De begrazing met Sayaguesa runderen en Exmoor ponies heeft bijgedragen aan de natuurdoelen. Door de plaatselijke en tijdelijke inzet van de landgeiten zijn gebieden open gehouden. Er is nog niet bekend hoe we verder zouden willen met begrazing. In de gebieden direct ten (noord)westen van het bestaande begrazingsgebied rond de Reddingsweg ligt op dit moment de grootste urgentie om de verruiging tegen te gaan.

Natuurmonumenten werkt in een Natuurvisie de maatregelen in het duingebied rond het dorp uit, in overleg met de eilanders. De Natura 2000 doelen zijn leidend.

- *Waar zijn nog eenmalige maatregelen gewenst (bos verwijderen, plaggen)*
- *Wat is het vervolgbeheer op de korte termijn (bijv. drukbegrazing, maaien, pluktrek van duindoorn)*
- *Wat is het structurele beheer (maaien van bepaalde delen, uitbreiding van begrazingseenheden).*

De combinatie van begrazing en beleving (recreatieve infrastructuur) vraagt bijzondere aandacht. Het versterken van de populatie konijnen kan op veel draagvlak rekenen en zou een goede bijdrage kunnen leveren aan het behalen van de doelen.

Cultuurhistorisch erfgoed

In de duinen rond het dorp zijn allerlei sporen van menselijk gebruik te vinden, zoals oude grenspalen, voormalige akkers en bunkers uit de Tweede Wereldoorlog. De ligging van deze sporen is nog niet goed vastgelegd en ze zijn vaak alleen te herkennen door deskundigen. Bij maatregelen in de duinen, bijvoorbeeld voor beheer van natuur of waterkering, is er een risico dat cultuurhistorische elementen onbedoeld beschadigd raken. Niet alles hoeft geconserveerd te worden, wel moet bewust gekozen kunnen worden voor het al dan niet behouden van sporen uit het verleden. De relatie tussen de mensen en hun natuurlijke omgeving is een belangrijk onderdeel van de identiteit van het eiland. Zowel in communicatie en educatie als in inrichting en beheer zou hier meer rekening mee gehouden kunnen worden.

Het goed documenteren en op kaart vastleggen van cultuurhistorisch waardevolle elementen en structuren is een eerste stap om het risico op beschadiging te verkleinen. Vervolgens zou met Bunkermuseum Schlei en Vereniging 't Heer en Feer bekeken kunnen worden welke elementen beheerd (moeten) worden. Met toenemende kennis van wat er is aan waarden kunnen we de cultuurhistorie meer integraal onderdeel maken van de educatieve activiteiten van het Nationaal Park. Het verder ontwikkelen en vermarkten van eilander producten past in deze lijn. De eilander kaas van Schiermonnikoog is een prachtig voorbeeld van het samengaan van natuur, landbouw en eigen identiteit van het eiland.

Natuurlijke hulpbronnen: grenzen aan zelfvoorziening?

'Eilanden op eigen kracht' is een perspectief dat wel geschetst wordt. Op Schiermonnikoog zien we overigens dat vaak inbreng van elders nodig was voor de ontwikkeling van het eiland, bijvoorbeeld de monniken en John Eric Bancks. Het streven om zo veel mogelijk zelfvoorzienend te zijn kent steun op het eiland, maar niet tegen elke prijs.

Zoet water

Er is over een heel jaar gezien een netto overschot aan zoetwater op het eiland. Het zoete grondwater drijft als een zogeheten 'zoetwaterbel' op het zoutere water dieper in de ondergrond. Zoet water stroomt af naar de zee. Voor een deel vanzelf, door natuurlijke afstroming naar de Noordzee. Voor een ander deel stroomt zoet water van de binnenduinstrand door de poldersloten naar de uitwateringssluis bij de veerdam. Door klimaatverandering komt er meer neerslag, en is de neerslag anders verdeeld over het jaar. Om de langere droge periodes in de zomer op te kunnen vangen, is het van belang zuinig met dit zoete water om te gaan. Vasthouden van zoet water is ook nodig om de druk van zout water, die toeneemt door de stijgende zeespiegel, tegen te gaan. Vasthouden van (meer) zoet water leidt tot hogere grondwaterstanden in de duinen, zeker op de plek waar de zoetwaterbel in het duinmassief de grootste opbolling heeft, net ten noorden van het dorp. Vasthouden van water heeft daarmee gevolgen voor bebouwing. Bouwen in lage delen van de duinen en aanleg van (niet waterdichte) kelders geeft problemen bij hogere waterstanden. *Welke beperkingen zou je aan bebouwing kunnen en willen stellen om meer opslag van zoet water mogelijk te maken?*

Op de grens van duin en polder zijn afgelopen jaren maatregelen uitgevoerd om water vast te houden en te voorkómen dat wateroverlast zou ontstaan op de camping, het vogelringstation en de sportvelden.

Het beheer en gebruik van de aanwezige kunstwerken (duikers, stuwen) kan nog verbeterd worden in samenwerking tussen Wetterskip, Natuurmonumenten en de aangrenzende boeren.

Voor de drinkwatervoorziening maakt Schiermonnikoog gebruik van de natuurlijke zoetwaterbel onder het eiland. De vraag naar drinkwater neemt toe.

Welke mogelijkheden zien we om drinkwaterverbruik verlagen?

Energie

We nemen afscheid van onze afhankelijkheid van fossiele brandstoffen. Hoe ver kunnen we op en rond het eiland komen met het zelf opwekken van energie? Schiermonnikoog heeft zich met succes verzet tegen nieuwe plannen om gas te winnen rond het eiland. Ook windenergie op zee raakt het eiland, zoals bij de plannen voor een kabel door de oostpunt van Schiermonnikoog. Er zit een spanningsveld tussen het meer opwekken van hernieuwbare energie en het behouden van het authentieke dorp, de natuur en de vrije horizon. In het Natura 2000 gebied zijn er geen mogelijkheden. In het dorp, polder en bij de veerdam mogelijk wel. De meningen over wat wel of niet passend is op het eiland lopen sterk uiteen.

Omdat het vraagstuk over vormen van hernieuwbare energie zich buiten de grenzen van het Nationaal Park concentreert is het logisch als het voortouw voor dit onderwerp bij de gemeente Schiermonnikoog ligt. Voorzieningen voor hernieuwbare energie mogen niet ten koste gaan van de kernwaarden van het Nationaal park.

Biomassa

Ieder groeiseizoen levert het eiland een grote hoeveelheid organisch materiaal op. Dat groeit vanzelf in duin en kwelder. Een deel wordt gemaaid en afgevoerd uit oogpunt van natuurbeheer. Dit organisch materiaal is te gebruiken voor verbetering van de bodemkwaliteit voor de landbouw in de polder. De mogelijkheden zijn er, zo blijkt uit onderzoek.

Het is een kwestie van (project)organisatie, vergunning en financiering om de stap naar uitvoering te zetten.

Veiligheid, bereikbaarheid en kustontwikkeling: welke grens stellen we aan dynamiek?

Kenmerk van de kust van een Waddeneiland als Schiermonnikoog is de voortdurende verandering van de kust. In de buitendelta's van de stroomgaten tussen de eilanden verplaatsen geulen en zandplaten zich voortdurend tussen de koppen en staarten van de eilanden. De aanleg van de Afsluitdijk (1932) en de Lauwerszeedijk (1969) heeft de dynamiek van de wadden en de Noordzeekust boven de eilanden ingrijpend veranderd. Door de veel kleinere komberging slijbt de Waddenzee per saldo op: de bodem komt hoger te liggen. Het zand en slib komt uit de buitendelta's tussen de eilanden, die daardoor geleidelijk kleiner worden.

In dit samenspel van zand, slib en water is het veilig houden van de bewoners en economische functies een randvoorwaarde. Bovendien willen we dat de eilanden bereikbaar blijven, ook nu geulen zich verplaatsen en soms ondiep worden. Het op een vaste plaats houden van geulen en kustlijn vraagt ingrepen, zoals baggeren of juist zandsuppletie. Technisch kan dat allemaal. Het is een keuze of we het willen. Toen de basiskustlijn van Schiermonnikoog rond 2018 overschreden werd, kwam een voorstel voor zandsuppletie op tafel. Na intensief overleg is besloten om geen zandsuppletie uit te voeren en te wachten tot de zandplaat die vanuit de buitendelta richting kust beweegt met het eiland versmelt. Alleen als de primaire waterkering gevaar loopt grijpen we in door zand te suppleren.

De primaire waterkering van Schiermonnikoog voldoet momenteel niet overal aan de eisen qua hoogte en breedte. Om te zorgen voor een goede waterkering werkt Wetterskip Fryslân in een gebiedsgerichte aanpak samen met Rijkswaterstaat, provincie en gemeente aan plannen voor de toekomst. Ook in dat proces ligt de vraag op tafel: willen we de bestaande keringen versterken, of willen we wellicht toe naar een 'waterkerend landschap'? Hoe kunnen we zorgen dat het eiland als het ware met de zee mee groeit door opslibbing en naar binnen stuiven van zand. Wat betekent dat voor de ligging van de kering?

In het denken over de waterkeringen zijn er allerlei dwarsverbanden met natuur(beheer). Als er

bijvoorbeeld openingen zouden komen in de stuifdijk voorbij paal 7, wat betekent dat dan voor de gewenste hoogte van de waterkering die nu op de Kooiduinen ligt? In hoeverre breken schelpenbanken, kwelders en eilanden aan de wadkant van de dijk de golven breken, en wat betekent dempende werking op de golven voor de dijk die nodig is?

Het thema kustontwikkeling en veiligheid is opgepakt door Wetterskip Fryslân en de Provinsje Fryslân, in samenspraak met Rijkswaterstaat, gemeente en bewoners van Schiermonnikoog. Voor het Nationaal Park ligt de fundamentele vraag op tafel: 'kiezen wij in beginsel voor een meer dynamische kustlijn dan tot nog toe, en hoe ver willen we daar in gaan?'

Als we de overgang van Waddendijk naar wad willen verzachten met inrichting voor bijvoorbeeld een vooroever of het stimuleren van zeegras en schelpenbanken, dan zijn er nu juridische beperkingen.

Het vraagt een eendrachtige samenwerking van de partners in het Nationaal Park om een dergelijke ambitie te realiseren.

De vraag over de bereikbaarheid van het eiland en eventuele innovatieve valt buiten het aandachtsgebied van het Nationaal Park. Rijkswaterstaat en gemeente belangrijke initiatiefnemers in, naast concessiehouder vervoerder Wagenborg.

Recreatie en toerisme: mensen geleiden in het beleven van het eiland.

Schiermonnikoog is een gastvrij eiland en we geven bewoners en eilandgasten graag de vrijheid om van de eilander natuur te genieten. Beleven, 'houden van' en 'zorgen voor' liggen in elkaars verlengde. Het is belangrijk dat mensen onvergetelijke natuurervaringen kunnen beleven als ze Schiermonnikoog bezoeken, dat het eiland onder hun huid kruipt.

De vrijetijdseconomie is de kern van de eilander economie. Zonder eilandgasten minder werkgelegenheid en voorzieningen. Gemeente, VVV, Schiermonnikooger Ondernemers en Natuurmonumenten hebben in 2019 'tien pijlers' benoemd voor de recreatieve ontwikkeling van Schiermonnikoog, om zo economie en ecologie in balans te houden. Het aantal semi-commerciële activiteiten groeit en de drukte spreidt zich meer uit over het hele jaar. Hoe kunnen we hier structureel verstandig mee om gaan? Hoe houden we natuur, toerisme en leefbaarheid voor alle eilanders in evenwicht?

Uit gesprekken en uit de enquête op Schitterend Schiermonnikoog komt naar voren dat mensen landschap, natuur en cultuur van Schiermonnikoog op zichzelf als de belangrijkste aantrekkingskracht van het eiland zien, zonder daar veel voorzieningen of vermaak aan toe te voegen. De fictieve slagzin "Schiermonnikoog, waar niets te doen is, maar van alles te beleven" scoort naar verhouding het hoogst. Op de tweede plaats staat de slagzin "Schiermonnikoog, er op uit in de natuur". Het feit dat mensen een groot deel van het jaar vrij over het eiland mogen zwerven is een groot goed. Mensen zijn gewend aan het afsluiten van delen van de kwelder in de broedperiode.

De volgende ontwikkelingen vragen om nadere beschouwing en wellicht sturing vanuit het Nationaal Park

- *Het aantal groepen mensen dat aanlandt op het Rif (o.a. via commerciële aanbieders in Lauwersoog) neemt toe. Het Rif is een sterk open gebied waar veel vogels rusten en voedsel zoeken. Het gevaar van verstoring is groot. Het zou goed zijn om huier meer grip op te hebben, bijvoorbeeld door groepen verplicht te stellen een terreinvergunning aan te vragen (naast de natuurvergunning van de Provincie).*
- *Aandacht is gewenst voor het beschermen van strandbroeders (sterns, plevieren) zoals afgelopen jaren op De Balg*
- *Loslopende honden in zowel de duinen als de polder kunnen grote invloed hebben op broedvogels, hazen en konijnen. Het zou mooi zijn als mensen elkaar hier op aanspreken, de capaciteit voor handhaving is zeer beperkt.*
- *Nieuwe vormen van recreatie (zoals nu de fatbikes) komen en gaan. We gaan daar geen aparte maatregelen voor treffen. Zo komen er ook geen speciale mountainbike routes*

- *Culturele evenementen in de natuur kunnen een onvergetelijke indruk maken. Om te vermijden dat bij ieder initiatief opnieuw discussie ontstaat over de toelaatbaarheid zou het goed zijn om een zoneringskaart te maken en randvoorwaarden op te stellen. De bestaande zoneringskaart vraagt om actualisering. Die actualisering kan samen op gaan met de Recreatievisie die gemeente, SOV, VVV en Natuurmonumenten maken als uitwerking van de eerder genoemde 'tien pijlers'.*

Landbouw: samenwerken aan natuur, voedsel en beleving

Mensen verbouwen al eeuwen voedsel op Schiermonnikoog. De eilander boeren zagen een aantal jaren geleden al dat boer zijn op een eiland met veel natuur een eigen aanpak vraagt. Zij hebben samen een streefbeeld gemaakt voor de polder en ze zetten belangrijke stappen in het veranderen van hun bedrijfsvoering. Het aantal koeien is verminderd, zodat verwacht mag worden dat de stikstofneerslag in de duinen afneemt. De boeren van Schiermonnikoog zijn met dit initiatief voorlopers in een verandering van de landbouw.

Er leeft een wens bij de boeren om meer betrokken te zijn bij het natuurbeheer in het Nationaal Park. Natuurmonumenten geeft aan open te staan voor samenwerking. Het gaat om de volgende onderwerpen (die ook bij andere thema's al aan bod zijn gekomen):

- *Inrichting en beheer overgangszones polder-Nationaal Park (Groenglop, Westerplas), inclusief vasthouden van water*
- *Beweiding van de kwelder, in combinatie met plaatselijk meer maaien*
- *Mogelijke rol in begrazing in de duinen*
- *Benutten van organisch materiaal voor bodemverbetering in de polder*
- *Mede vanuit het Nationaal Park positief onder de aandacht brengen van de polder en de producten uit de polder*

Onderzoek

Het mogelijk maken van wetenschappelijk onderzoek is van oudsher een doelstelling van het Nationaal Park. Op Schiermonnikoog vindt veel onderzoek plaats. Er is een veldstation van de Rijksuniversiteit Groningen. Er is een zeer actief Vogelringstation. Onderzoekers stemmen hun werk twee keer per jaar af in de Contactcommissie Wetenschappelijk Onderzoek (CCWO). Onder andere via de Dorpsbode worden bewoners geïnformeerd over de uitkomsten van onderzoek. Wederzijdse wens is om de lijn bewoners-beheerders-onderzoekers te versterken. Hoe kunnen vragen over (beheer van) het Nationaal Park met hulp van wetenschappelijk onderzoek beantwoord worden? Hoe kunnen we mensen meenemen in wat het onderzoek aan inzichten oplevert?

Voortouw voor het versterken van de banden tussen bewoners-beheerders en onderzoekers ligt bij de deelnemende partijen in de CCWO, waar onder Natuurmonumenten en het Vogelringstation.

Uitvoeringsagenda 2024-2030

Hier kunnen we een eenvoudige tabel invoegen die de onderstaande indeling kan hebben. (De onderwerpen nu puur ter illustratie). Door deze tabel bijvoorbeeld twee keer per jaar te bespreken in de werkgroep Beheer en Communicatie kunnen we gemakkelijk gaandeweg de voortgang volgen.

Onderwerp	Initiatiefnemer	Betrokken organisaties	Start	Beoogde afronding
Duinbeheerplan t.b.v. N2000 doelen	Natuurmonumenten	Provincie Gemeente Wetterskip Ver. Boerenbelang	2024	Opnemen in Natuurvisie Natuurmonumenten 2025
Onderzoek duinen dijkversterking (gebiedsgerichte aanpak)	Wetterskip	Provincie Natuurmonumenten Ver. Boerenbelang	Reeds gestart	2024
Uitvoering gebruik biomassa	Ver. Boerenbelang	Natuurmonumenten Gemeente	Reeds gestart	Doorlopend

CONCEPT

Onze samenwerking

Het Nationaal Park is een samenwerkingsverband van overheden, particuliere organisaties en eilanders. Samen dragen we zorg voor het eiland, ieder vanuit de eigen rol. We voelen ons allemaal verbonden met het Nationaal Park Schiermonnikoog. We willen die verbondenheid de komende jaar meer tot leven laten komen. Dit verhaal is de gezamenlijke basis voor ons werk aan Nationaal Park Schiermonnikoog.

Bestuurlijke samenwerking

Als het gaat over concrete maatregelen hebben de partners in het Overlegorgaan ieder hun eigen rol en verantwoordelijkheid. Het Nationaal Park heeft zelf geen formele positie of budget voor uitvoering van (beheer)maatregelen. De partners willen de uitvoering in samenhang vorm geven. Dit ontwikkelplan nemen we als de gemeenschappelijke basis voor de uitwerking van deelplannen en de uitvoering van maatregelen. Een ieder luistert naar inbreng van anderen bij de uitvoering van beleid en beheer, zonder dat de zeggenschap formeel verschuift.

Dit verhaal omvat een toekomstbeeld en een uitvoeringskalender voor de eerste 10 jaar (*wordt toegevoegd aan volgende versie*). In de uitvoeringskalender staat welke grotere projecten en ontwikkelingen we voorzien, wie voor welk onderwerp het voortouw neemt en wanneer implementatie of uitvoering voorzien is. Met deze uitvoeringskalender houden we gaandeweg zicht of we snel genoeg de gewenste richting op gaan. De uitvoeringskalender benutten we om aansluiting te vinden bij programma's van Rijk, Provincie en/of EU. De maatregelen krijgen vervolgens vorm in plannen en projecten van de partners, bijvoorbeeld uitvoering duin- en dijkversterking (Wetterskip Fryslân), het N2000 beheerplan (Provincie Fryslân, Rijkswaterstaat) en een natuurvisie van Natuurmonumenten. De partners in het Nationaal Park zorgen er voor dat mensen weten wanneer en bij wie zij hun vragen of wensen over concrete maatregelen in kunnen brengen. Dat is een permanent proces dat zich niet beperkt tot de opstelling van een plan of een publieksavond.

In dit verhaal maken we keuzes voor de toekomst. De formele besluitvorming voor veel van die keuzes ligt bij één of meer van de deelnemende partners in het Nationaal Park. We zetten ons maximaal in om samen tot een samenhangend en eenduidig verhaal te komen. Bij initiatieven die raken aan het Nationaal Park is dit verhaal de basis om tot een gezamenlijk advies te komen aan de initiatiefnemer (die vaak zelf een van de partner in het Nationaal park zal zijn).

Betrekken van bewoners

Het Nationaal Park is niet alleen maar een bestuurlijk Overlegorgaan. Het is ook en vooral een platform waar eilanders bij betrokken zijn. Die betrokkenheid van eilanders willen we versterken. Van oudsher houden we een of twee weken voor de openbare vergadering van het Overlegorgaan een avond voor inwoners en andere belangstellenden. Deze avonden zijn mede bedoeld om te zorgen dat de eilander vertegenwoordigers op de hoogte zijn van de vragen en meningen van bewoners. Samen met de eilander vertegenwoordigers willen we de avonden voor de inwoners verlevendigen. Zo kan het interessant zijn om met inbreng van deskundigen dieper op actuele onderwerpen in te gaan of met elkaar in kleinere kring in discussie te gaan, misschien ook buiten op locatie. We gaan hier mee experimenteren en leren wat wel en wat niet goed werkt.

Dit hoofdstuk in volgende versie concreter maken, met voorstellen voor het versterken en verlevendigen van de dialoog met eilanders en eilandgasten.

Nawoord van de penvoerder

(In eindversie wat mij betreft vervangen door voorwoord van de voorzitter van het Nationaal Park)

In het najaar van 2022 kreeg ik vanaf Schiermonnikoog de vraag of ik een nieuw plan voor het Nationaal Park wilde schrijven. Een leuke verassing, waar ik even over moest nadenken.

Schiermonnikoog ken ik sinds ik er in 1978 voor het eerst kwam op een natuurkamp van de Jeugdbond voor Natuurstudie bij kampeerboerderij de Branding. Ik keek toen 10 dagen lang vanaf het duin aan het einde van de dijk van de Banckspolder wat de Blauwe kiekendieven op de kwelder (uit)vraten. Blauwe kiekendieven waren er toen veel, en ze aten konijnen die er ook veel waren. Niemand die toen voorspelde dat dat zou veranderen.

In 1999 en in 2011 was ik penvoerder van de toenmalige Beheer- en Inrichtingsplannen voor het Nationaal Park. Voor het plan van 1999 sprak ik vooral met de betrokken mensen van gemeente, provincie en Natuurmonumenten. Aan het uiteindelijke plan van 2011 ging een uitgebreid proces vooraf waar een groter aantal mensen van het eiland bij betrokken was. We staken elders ons licht op om te leren over kustontwikkeling en toerisme (Spiekeroog) en over de rol van grote grazers (onder andere in de duinen van Nationaal Park Zuid-Kennemerland). Ik zie van die laatste studiereis nog de verbaasde blikken voor me van de eilanders op een hoge uitzichttoren in een minuscuul natuurgebied in het westelijke havengebied van Amsterdam, met overal bedrijfshallen, hoogspanningsmasten en wegen er om heen. Dan is het verlangen naar de horizon van het eiland groot. Uiteindelijk ontstond een omvangrijk, maar bruikbaar plan, met een prachtige omslagschildering van Stella van Acker.

Van 2015 tot 2020 mocht ik een rol vervullen als natuurbeheerder op het eiland namens Natuurmonumenten. Die rol heb ik nu niet meer op Schiermonnikoog. Dat geeft me de ruimte om ten derde male als onafhankelijk penvoerder op te treden. Ik mag graag luisteren naar uiteenlopende inzichten en belangen. Samen verkennen wat een goede richting voor de toekomst is, is ook hier op Schiermonnikoog weer aan de orde: wat willen we met elkaar, en wat niet. Ik hoop dat dit verhaal voor een ieder herkenbaar is en dat het een behulpzaam en inspirerend zicht op de toekomst biedt.

Chris Braat, mei 2023

BIJLAGEN

(Komen in de volgende versie)

Bijlage 1: Doelen en ontwikkelopgaven Natura 2000 *volgt na overleg met Provincie en RWS*

Bijlage 2: Samenvatting evaluatie BIP 2011-2022 (SWEEO, 2019) *nog maken als vereenvoudiging van de bestaande tabel*

Bijlage 3: kaart met begrenzing Nationaal Park (en N2000 gebieden?)

Bijlage 4: kaart gewenste zonering recreatief medegebruik

CONCEPT